

Monika Borgiasz-Stepaniuk

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Kraków, Polska

Przestrzeń publiczna jako element tożsamości miasta (na przykładzie wybranych miast małopolski)

Streszczenie

Świadomość odmienności, która tworzy tożsamość, związana jest z wieloma elementami wyodrębniającymi określoną społeczność spośród innych zbiorowości. Jednym z nich jest przestrzeń publiczna, umożliwiająca człowiekowi utożsamianie się z miejscem, gdzie fundamentem są trwałe składniki w przekształcającym się świecie.

Niniejsza publikacja poświęcona jest wybranym elementom przestrzeni publicznej, mającym wpływ na kształtowanie się tożsamości danego obszaru. W pierwszej części artykułu zaprezentowano teoretyczne i metodologiczne rozważania dotyczące pojęcia przestrzeni publicznej i tożsamości miasta. Druga część zawiera charakterystykę wybranych elementów przestrzeni publicznej, kształtujących poczucie tożsamości w trzech miastach Małopolski (Niepołomic, Myślenic i Miechowa) w opinii młodych mieszkańców.

Publikacja będzie próbą odpowiedzi na pytanie, czy miasta te posiadają swoją tożsamość. Występowanie miejsc rozpoznawalnych dla określonej zbiorowości, wpływa na wyjątkowość przestrzenną i nadaje tożsamość.

Public space as a city identity of the city (on the example of the małopolska city)

Abstract

The awareness of otherness that creates identity is associated with many elements that separate a particular community from other communities. One of them is public space, enabling man to identify with a place where the foundation is based on permanent ingredients in a changing world.

This publication is devoted to selected elements of public space that affect the identity of a given area. The first part of the article presents theoretical and methodological considerations regarding the notion of public space and the city's identity. The second part contains the characteristics of selected elements of public space that shape a sense of identity in three cities of Lesser Poland (Niepołomice, Myślenice and Miechów) in the opinion of young residents.

The publication will attempt to answer the question of whether these cities have their own identity. The presence of places recognizable for a given community affects spatial uniqueness and gives identity.

Słowa kluczowe: przestrzeń publiczna, Małopolska, młodzi mieszkańcy, tożsamość, tożsamość miasta

Keywords: public space, Malopolska, young residents, identity, city identity

Otrzymano: 09.12.2019

Received: 09.12.2019

Zaakceptowano: 21.05.2020

Accepted: 21.05.2020

Sugerowana cytacja / Suggested citation:

Borgiasz-Stepaniuk, M. (2020). Przestrzeń publiczna jako element tożsamości miasta (na przykładzie wybranych miast małopolski). *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis Studia Geographica*, 14, 159–176, doi: 10.24917/20845456.14.11

Przestrzeń publiczna – rozważania teoretyczne

Przestrzeń publiczna miasta to miejsca, które obejmują ulice, parki, historyczne budynki, ważne place, pomniki oraz zieleń miejską. Często są to centralne części miasta, o wyjątkowych i niepowtarzalnych cechach, o które dbają nie tylko władze miasta, ale nierzadko sami mieszkańcy. Przestrzeń ta skupia codzienność i jest miejscem spotkań oraz życia towarzyskiego.

Pojęcie przestrzeni publicznej związane jest z kryzysem miast w latach 70. XX wieku i z przemianami miast przemysłowych. Przeobrażenia te doprowadziły do zmian funkcji miast, zamierania relacji społecznych i pojawiania się miejskiego osamotnienia. Obecnie próbuje się przywracać dawne role miast i ich przestrzeni. Istotną ważność posiadają przestrzenie publiczne i ich atrakcyjność. To właśnie one tworzą życie miasta, czyli różnorodne powiązania interpersonalne. Przestrzeń publiczna jest przeważnie dostępna i daje możliwość różnorodnych kontaktów i oddziaływań pomiędzy mieszkańcami miasta. W niej odbywa się życie społeczności, tworzy się obraz miasta i jego tożsamość. Elementy kultury i przeszłości miasta to części przestrzeni publicznej, nadające jej współcześnie nowych znaczeń (Coarelli, 1982; Dymnicka, 2009; Dymnicka, 2013).

Miasto i jego obiekty nie określają miejsca, muszą pojawić się wyraźne i zdefiniowane przestrzenie, które tworzą obszar do codziennego życia. Ważnym elementem tych przestrzeni jest człowiek, odgrywający w nich szczególną rolę (Jałowiecki, 2007b).

By odnaleźć przestrzeń publiczną w danym miejscu warto pokazać jej uniwersalny charakter; do którego należą między innymi odpowiednio wytyczone ulice czy elementy związane z handlem i place. Jest ona z reguły dostępna dla każdego, co umożliwia kontakty między ludźmi. Odpowiednio stworzona przestrzeń publiczna zadowala mieszkańców, przyciąga turystów, łączy i tworzy tożsamość miejsca. Powinna pozwalać na zrealizowanie różnych potrzeb społecznych i posiadać cechy, które umożliwią identyfikację z miejscem (Kochanowska, 2009; Lorens, Martyniuk-Pęczek, 2010).

Definiowanie przestrzeni publicznej stało się podstawą sformułowania jej modelu, który zawiera pięć elementów. Są to między innymi: dostępność, otwartość, jawność, organizacja i urzeczywistnienie. Uzupełniająco wskazano jako dodatkowe

wartości przestrzeni publicznej: poczucie bezpieczeństwa, prostotę i funkcjonalność (Bierwiazzonek, Nawrocki, 2012).

Przestrzeń publiczna w literaturze przedmiotu definiowana jest różnorodnie, co sprawia, że rozumienie związane jest z jej odbieraniem i doświadczaniem. Obszar ten posiada wielu właścicieli, którzy często identyfikują się z nim, wskazując jego znaczenia interakcyjne i komunikacyjne (Carmona, Magalhães, Hammond, 2008). Jest to miejsce pełniące rolę powierzchni, na której dochodzi do różnorodnych układów, powiązań i zależności między mieszkańcami miasta, ale także pomiędzy osobami z zewnątrz. Identyfikacja z przestrzeniami miasta w mniej lub bardziej świadomy sposób wpływa na ich odgadywanie i poznawanie.

Jedną z wielu definicji przestrzeni publicznej przedstawił K. Bierwiazzonek (2016), który określa ją z perspektywy jej użytkownika. Według tego autora jest to otwarty teren w mieście, ogólnodostępny, atrakcyjny, ciekawy, harmonijny, w którym mieszkańcy chcą się spotykać i funkcjonować, mając poczucie bezpieczeństwa. Taka przestrzeń ma różny układ i formy, którymi mogą być: place, tereny zielone, bulwary, deptaki.

Przestrzenie publiczne są miejscami społecznymi, czyli stale i systematycznie wykorzystywanymi przez mieszkańców miasta, ale także turystów. Takie obszary tworzą potencjał przestrzenny, a ich dostępność stanowi zaletę miasta. Funkcjonalność, dostępność i możliwość użytkowania przestrzeni ma znaczenie dla osób, które żyją w mieście. To tam realizowane są różnorodne aktywności mieszkańców oraz ludzi z zewnątrz. Zatem ważna jest wartość przestrzeni i jej dopasowanie do oczekiwań różnych osób. Takich wymogów, według typologii S. Carra jest pięć: udogodnienia, odpoczynek, aktywność i odkrywanie (Kaczmarek, 2005; Carr i in., 2009).

Przestrzeń publiczna świadczy o indywidualności miasta, stanowi jego charakter. Przenosi się to na markę miasta i staje się kryterium tożsamości oraz aktywności miasta. Taka przestrzeń jest znacząca z punktu widzenia mieszkańców i osób przyjezdnych.

Problematyka tożsamość miasta

Tożsamość miasta można rozumieć na wiele sposobów i różnie postrzegać. Jest opisywana między innymi jako współzależność między obiektami, które są zgodne. Występuje w otoczeniu różnorodnych części, z pozoru rozbieżnych. To rodzaj relacji, jaka istnieje pomiędzy ludźmi a konkretnym obszarem. Do tego obrazu dochodzą składniki kultury, obyczajów i dziedzictwa (Lenartowicz, 1997; Wrana, 2011).

Miasto jako terytorium obejmuje jednostki indywidualne oraz elementy zbiorowości. Dlatego jego tożsamość składa się z dwóch ogniw. Tożsamość jednostki jest charakteryzowana jako wewnętrzne spojrzenie i wyobrażenie, które jest fragmentem życia człowieka. Natomiast tożsamość grupowa to wspólnota integrująca mieszkańców określonego terenu, w której istnieje świadomość współuczestniczenia w funkcjonowaniu danej przestrzeni. Takie poczucie ma wpływ na postęp i ewolucję miejsca i jego ludności. Człowiek przywiązuje się nie tylko do terenu, tradycji i kultury, ale także do światopoglądu i przekonania lokalnego (Łukowski, 2002; Mazurek, 2008; Raszkowski, 2013).

Współczesne miasto winno mieć swoją indywidualną specyfikę społeczno-kulturową, związaną z przeszłością. To one budują obraz miasta i mają wpływ na jego tożsamość. Eksponowanie pewnych symboli i wartości daje szansę na wzrost atrakcyjności miasta i jego konkurencyjność. Tworząc tożsamość miejsca, kreuje się jego rangę i ważność, nie tylko lokalną, lecz także regionalną.

Wpływ tożsamości miasta na jego wizerunek powiązany jest z pojęciami tożsamości społecznej (zbiorowej) i terytorialnej oraz wywodzi się z koncepcji tożsamości miejsca. Tożsamość zbiorową determinuje się jako spotęgowaną tożsamość jednostki, która grupowo realizuje określone mechanizmy społeczno-gospodarcze. Człowiek indywidualnie posiada potencjał w postaci zasad, reguł i zwyczajów, który wspólnie z innymi realizuje na konkretnym obszarze, którym może być miasto. Taki, wspólnie stworzony układ, pozwala na utożsamianie się z tradycją i wartościami społecznymi oraz budowanie własnej jednolitości terytorialnej. Daje to możliwość poznania zbiorowości i wytworzenia konkretnego społeczeństwa, które bazuje na koncepcjach, normach i wyobrażeniach danej struktury kulturowej. Poznanie społeczne wpływa na utrwalanie spójności terytorialnej. Sprecyzowanie obszaru, jego dominant i ważnych elementów społeczno-gospodarczych opiera się na wzorcach kulturowych. Obejmuje również powiązania interpersonalne i integrację z miejscem. Jest to wtedy wyodrębniony obszar, pewny i poznany. Taką strefą jest właśnie miasto. Reprezentuje ono teren zdefiniowany i przeanalizowany przez swoich mieszkańców. Tworzy się tożsamość miejsca, w której ludzie zbliżają się do kultury oraz dziedzictwa terytorium. Wszystkie elementy określają miasto, wydzielając go z okolicznych obszarów. Zgodność na różnych płaszczyznach, stabilizuje miasto i ma wpływ na jego rozpoznanie.

Tożsamość miasta jest kompozycją parametrów chronologicznie ułożonych, podkreślających jego indywidualność. Mają one wpływ na jego niezwykłość i nadają mu wyjątkową postać. Duże znaczenie w tej kwestii ma przeszłość miasta. Ten trwały fundament jest podstawą dla współczesnych elementów, które stanowią o jego statusie. Podstawą tożsamości winny być sztywne i rozpoznawalne elementy, które nie uległy przekształceniu pod wpływem czasu. Do tych składników należy między innymi: przeszłość historyczna, tradycja, lokalizacja oraz kultura. Na tożsamość składają się również części niestabilne. Należą do nich: misja miasta, zasoby kapitałowe, sytuacja gospodarcza i popularyzacja miasta. Ta dynamika miasta wynika z potrzeby dopasowania się do współczesnej koniunktury. Takie spojrzenie potwierdza fakt, iż tożsamość jest procesem twórczym, który można projektować i tworzyć (Boryczko, 2008; Glińska, Florek i Kowalewska, 2009).

By móc w sposób kompletny określać tożsamość miasta warto wziąć pod uwagę dwa wymiary. Pierwszy określa takie cechy miasta, które są dla niego charakterystyczne i stanowią o jego charakterze. Drugie znaczenie to cechy wyróżniające miasto spośród innych obszarów (Łuczak, 2005). Parametry te muszą być wcześniej określone i sprecyzowane. Zestawiając dane obszary, niektóre cechy będą dowodzić o jego wyjątkowości, ale też nie muszą świadczyć o wybitnym charakterze miasta. Ważne jest zatem, aby zwracać uwagę na te cechy, które są własne i osobliwe. Komplet takich atrybutów daje możliwość konkretnego sprecyzowania tożsamości miasta.

We współczesnym świecie istotnym czynnikiem, który należy uwzględnić, są zmiany społeczno-gospodarcze i przestrzenne. Obserwując przekształcenia i dokonując ich analizy, można wyodrębnić takie składniki, które tworzą tożsamość miasta.

Za zmianami w otoczeniu powinny nadążać przeobrażenia w zaspakajaniu potrzeb ludzi. To co stanowi fundament i jest niezienne w czasie, powinno być stałe, a to co musi się zharmonizować z otoczeniem, powinno być zmienne. Filar tożsamości miasta powinny stanowić niezienne w czasie fragmenty, czyli elementy, które są atrybutami miasta, uosabiają określone wartości. Do nich najczęściej należą budowle historyczne, stanowiące łącznik z przeszłością. Są one symbolami dziejów miasta i tworzą żywą relację historyczną. Przeszłość wskazuje rangę i charakter miejsca. Ale nie tylko struktury zabytkowe są elementami tożsamości miasta. Włącza się do nich także takie fragmenty, które są cenne tylko dla określonej grupy, czyli na przykład mieszkańców konkretnego miasta. Niekiedy proste i zwykłe budynki czy otoczenie posiadają dla danej zbiorowości wyjątkowe, a nawet dziejowe znaczenie. Ich doniosłość, niepowtarzalność i wiarygodność tworzy tożsamość lokalną (Karwińska, 2008). Dziedzictwo kulturowe posiada różnorodne znaczenie dla miast, ale dla każdego z nich na pewno jest ważne. W przypadku miast małych może nawet decydować o ich trwaniu. Często ich podłożem jest tradycja i kultura kształtująca miasto.

Z przeszłością łączy się lokalizacja, czyli położenie miasta. Dostęp do obszaru był w przeszłości podstawowym czynnikiem mającym wpływ na jego rozwój. Położenie miasta miało i nadal posiada znaczenie w rozmieszczaniu inwestycji, rozwoju handlu oraz nauki i kultury. W niektórych rejonach umiejętnie wykorzystywane elementy miasta wpływają na stałość terytorialną. W innych powodują ograniczenia i trudności rozwojowe.

Wśród elementów zmiennych znalazły się sytuacja rynkowa i społeczna, ale także kierunki rozwoju miasta i jego struktura. Wszelkiego rodzaju działania podejmowane w mieście są zależne od władz lokalnych i od akceptacji mieszkańców. Przyzwolenie społeczne jest tym większe, gdy poczynania są zgodne z zasadami, potrzebami i wartościami obywatelskimi.

Wskazane wyżej stałe i zmienne czynniki oddziałujące na tożsamość miasta nie są oczywiście jedynymi. W literaturze przedmiotu można znaleźć koncepcję tożsamości miasta, która budowana jest na trzech częściach: wizerunku miasta, komunikacji z otoczeniem i na działaniu miasta (Szromnik, 2012). Oblicze miasta to wszystkie ogniwa, które odzwierciedlają jego obraz. Należą do nich zarówno kompozycje budynków, jak i cechy wyróżniające miasto. Są to: określenia, hasła, świadectwa i atrybuty. Czyli to, co dla mieszkańców miasta jest wartością i staje się dominantą oraz wizytówką miejsca. Koncepcja K. Lyncha (2011) dotycząca obrazu miasta, zakłada analizę pod kątem pięciu wariantów: drogi, krawędzie, strefy, powiązania i miejsca orientacyjne. Daje to możliwość przedstawienia miasta poza jego granicami i wpływa na jego tożsamość.

Porozumiewanie się między ludźmi jest relacją w grupie społecznej. Przestrzeń miasta jest taką płaszczyzną, na której w sposób świadomy dochodzi do wymiany wiadomości między określonymi zbiorowościami. W ten sposób dochodzi do utrzymywania odpowiednich relacji na linii miasto i otoczenie. Powszechność środków komunikacji daje możliwości łączności i rozwijania się właściwych kierunków w rozbudowie społecznej miasta. Kontakt społeczny ma wpływ na reakcje w obrębie wybranych miejsc. W ten sposób tworzy się tzw. obyczajowość miasta. Według autorki są to modele, przepisy i zasady obowiązujące mieszkańców. Korygują one działania miasta na różnych płaszczyznach. Zawierają standardy i reguły społeczne, obyczajowe oraz dziedzictwo kulturowe. W publikacjach naukowych taką

organizację miasta nazywa się osobowością miasta (m.in. Łuczak, 2005). Jest ona zasadniczą częścią jego tożsamości. By ta jednolitość stawała się zauważalna i bardziej zrozumiała, należy wyróżniać jej przymioty, które są reprezentatywne i wyróżniające miasto spośród innych obszarów. Mentalność i tradycja oraz dziedzictwo kulturowe kreślą charakter miejsca.

Wymiar tożsamości miasta pokazuje się w jego charakterze. Prezentacja w przestrzeni miejskiej tych elementów, które są korzystne i bezstronne, wywołuje w społeczeństwie poczucie bezpieczeństwa. Tworzy się w ten sposób określony porządek i system miejski (Boryczka, 2008). Kształtowanie tożsamości miejsca pomaga w tworzeniu obrazu miasta. Zrozumienie określonej przestrzeni przez jej mieszkańców wpływa pozytywnie na powiązania społeczno-gospodarcze w mieście.

Poprzednie schematy pokazywały głównie tożsamość jednostki lub grupy społecznej. Istnieje także tożsamość, która odnosi się do obszaru fizycznego i nosi nazwę tożsamości przestrzennej. Według W. Łukowskiego (2002) są trzy rodzaje tej tożsamości: społeczna, indywidualna i strukturalna. Społeczna tożsamość przestrzenna obejmuje wizerunek miasta u ludzi, którzy go poznają i nim gospodarują. W ten sposób widzi się obszar i ten obraz zatrzymuje się w pamięci. Jak twierdzi W. Łukowski (2002), ważne jest w tej kwestii ujęcie fenomenologiczne, czyli takie, które zakłada poznanie empiryczne i bezpośrednie. Podczas percepcji miasta i jego charakterystycznych elementów powstaje pewien zasób informacji, który może stanowić wykładnię do prezentacji miejsca na zewnątrz. Indywidualne poznanie przestrzeni miasta daje szansę na wytworzenie takiego otoczenia, które można identyfikować tylko z określonym człowiekiem. Emocjonalny związek z miejscem ma wpływ na tożsamość lokalną, ale także przestrzenną. Człowiek, tworząc swoje miejsce w przestrzeni, staje się jej częścią. Uczestniczy w nadawaniu kształtu miastu. Ostatnia z tożsamości przestrzennych występuje na poziomie systemu społecznego. Istnienie w określonej społeczności pozwala zauważyć podobieństwa i różnice w odbiorze otaczającego świata. To jest właśnie sens tożsamości. Ludzie różniąc się między sobą, podkreślają, że wywodzą swój początek z konkretnego obszaru. Łączy ich jedno otoczenie, w którym są związani różnego rodzaju relacjami.

W każdym mieście istnieją takie miejsca, które posiadają swoją historię. Zestawienie takich obiektów odzwierciedla rozwój i przemiany wewnętrzne i zewnętrzne miasta. Pozwala na odtworzenie indywidualnej tożsamości człowieka na bazie tożsamości przestrzennej. M. Madurowicz (2007) stwierdził, że tożsamość miasta rozumiana jest jako geniusz miejsca (*genius loci*). Perspektywa, budownictwo i kompozycja oraz sam człowiek nadają miejscu wyjątkowy klimat i formę. Przestrzeń staje się tłem do tworzenia własnego miejsca do życia, gdzie wyjątkowość przeplata się z codziennością i nadaje sens życiu.

Oddziaływanie tożsamości na rozwój miasta

Tożsamość miasta jest strukturą, która tworzy człowieka oraz wszystkie wyodrębnione elementy określonej przestrzeni. Jest to zespół dominant, rozpoznawalnych i eksponowanych w obszarze miasta. Posiada ona wpływ na wizerunek i rozwój danego terenu. Wizja miasta jest zasobem mającym znaczenie dla wzmocnienia i rozwoju tej jednostki terytorialnej. P. Kotler (1999) oblicze miasta widzi jako całość

opinii, podejść i doznań jednostki lub grupy osób wobec określonego miejsca. Nabywa się je poprzez akceptacje miejsca i ocenę danej rzeczywistości. Rozwój miasta odbywa się na różnych jego płaszczyznach. Z tożsamością związane są te przestrzenie, z którymi mieszkańcy czują określone więzi. Przeważnie są to te elementy, które odróżniają dane miejsce od pozostałych. Jest to pewna indywidualność miasta, zbliżona do osobowości człowieka. Umacnianie tożsamości miasta ma wpływ na jego konsolidację i postęp. Człowiek, jego zwyczaje i wzorce wprowadzają pewien porządek w ustaleniach i czynnościach rozwojowych miasta. Według autorki, w dobie globalizacji i aktywności ludzi, władze miasta powinny brać pod uwagę wizerunek i tożsamość przy ustalaniu dróg rozwoju miasta. Uczuciowy związek jednostki lub grupy społecznej z miejscem zamieszkania wpływa pobudzająco na jego rozkwit. Jest to rodzaj kapitału, który powstaje między człowiekiem i otoczeniem, w którym żyje. Tożsamość taka jest elementem niematerialnym i posiada znaczenie dla miasta. Może mieć wpływ na kształtowanie i rozwój wielu aspektów funkcjonowania danego miasta.

Wpływ tożsamości na rozwój miasta jest trudny do obliczenia i często podlega swobodnej interpretacji. Rozpatruje się go w odniesieniu do więzi z określonym obszarem. Te związki lokalne obejmują grupę społeczną, która gospodaruje bogactwami miejscowymi i pełni określone funkcje społeczno-ekonomiczne i polityczne (Lewenstein, 2006).

W zbliżonej formie zdefiniował tożsamość lokalną J.J. Parysek (2001). Stwierdził, że rozwój właściwy danemu miejscu, odbywa się przede wszystkim przez korzystanie z miejscowych zasobów. Kapitał ten może mieć aspekt materialny i niematerialny. Do pierwszego z nich należą między innymi: pomniki, pamiątki, symbole i budynki. Drugi zasób obejmuje np. wykształcenie, zwyczaje, obrzędy, kulturę i wzorce postępowania. Połączenie tych dwóch potencjałów kształtuje rozwój miasta, a poprzez ten proces formowana jest tożsamość, czyli współuczestniczenie w danej przestrzeni, z którą występują powiązania emocjonalne. Analizy oddziaływania tożsamości miasta na jego rozwój pojawiły się w niedawno (Pollice, 2003; Raszkowski, 2013). Zwrócono w tych publikacjach uwagę na to, że tożsamość terytorialna może być bodźcem rozwojowym dla miasta. Razem z wartościami kulturowymi, stanowi istotny element jego wzrostu. Powiązanie tożsamości miasta z jego rozwojem powinno pojawiać się w koncepcjach postępu i wzrostu lokalnego. Prawdopodobne jest to, iż zgodność terytorialna jest kapitałem przyszłościowym danego obszaru. Według autorki właśnie miasto, jako odrębna jednostka terytorialna ma duże możliwości w wykorzystaniu potencjału tożsamości.

Nasuwa się pytanie: Na jakich płaszczyznach miasta, jego tożsamość najpełniej wpływa na rozwój terytorialny? Zbiorowo można osiągnąć wiele, a wspólne doświadczanie rzeczywistości miejskiej zwiększają przywiązanie do miejsca. Powszeczne tworzenie teraźniejszości to jej kształtowanie dla przyszłych pokoleń. Wiedza i doświadczenia są tymi elementami, które są fundamentem życia człowieka. Uczestniczenie w życiu określonej grupy daje świadomość udziału w działaniach, a prócz tego jednoczy i integruje społecznie. Pojawia się wątpliwość: Czy dana społeczność może być niedostępna wewnętrznie? Przez mocną konsolidację może stać się zbiorowością elitarną. Mądrość ludzi i otwartość na czynniki zewnętrzne może powodować dostosowywanie się do zmieniającej się rzeczywistości. Rozwój lokalny następuje współcześnie poprzez popularyzację miejsca. Pokazywanie miejsc

i rzeczy niepowtarzalnych i wyjątkowych, charakterystycznych tylko dla danego obszaru, wpływa na atrakcyjność terytorialną. Przywiązanie do dziedzictwa kulturowego oddziałuje na tożsamość, lecz także ma wpływ na oblicze miasta. Wskaźnikami tożsamości terytorialnej są pokora wobec elementów przyrodniczych, ale również zaangażowanie w rozwój składników poza przyrodniczych. Zestawiając te dwie grupy składowe można dojść do rozwoju dojrzałego i stabilnego społeczeństwa. Przestrzeń miasta może stać się dla swoich mieszkańców miejscem, w którym pojawiać się będą twórcze i nowatorskie projekty. Znajomość potrzeb swojej przestrzeni życia otwiera drogę do realizacji śmiałych pomysłów przyszłościowych, które można dobrać do określonego czasu i lokalizacji.

W kształtowaniu tożsamości ważnym elementem są symbole miasta. Dotyczy to tych rzeczy, które kojarzą się z przeszłością, ale także i tych pojawiających się współcześnie. Dzięki takim znakom tworzy się marka danego obszaru. Identyfikacja z miejscem wyjątkowym pozwala na lepsze ożywianie i aktywizowanie miasta. Lepiej dla rozwoju miasta w różnych zakresach, gdy kojarzy się z określonymi wizerunkami.

Wyżej omówione aspekty wpływu tożsamości miasta na jego rozwój pokazały, że bardzo ważna jest świadomość społeczna i poczucie odpowiedzialności za swoje otoczenie. Ludzie, którzy dojrzałe i racjonalnie tworzą swoją rzeczywistość lokalną, powołują również prospołeczne grupy. Bogactwa regionu są istotnymi elementami, które poprawiają obraz miasta. Trudno jest jednak określić poziom rozwoju tożsamości miasta. Na podstawie obserwacji, można stwierdzić, czy określone poczynania są efektywne i wpływają na rangę tożsamości. Są takie miasta, w których istnieje tak silna tożsamość, że jego mieszkańcy, poprzez minimalne działania wpływają na jej podtrzymywanie. Przeszłość miejsca, jego nazwa, symbole są tak silne, że wpływają na pozycję miasta w skali lokalnej i regionalnej. Nazwa miasta przywołuje w wyobraźni szczegóły, z którymi się ono kojarzy. Indywidualność obszaru pod różnymi względami, powoduje jego spójność na płaszczyźnie tożsamości. Jednak pojawianie się czasem różnic, dodatkowo urozmaica wielopostaciowość terytorialną. W tym miejscu należy też zaznaczyć, że zbyt duża różnorodność i brak zwartości społecznej nie wpływa pozytywnie na tworzenie tożsamości miejsca. Niejednolite grupy społeczne nie mają swojej wspólnej historii i kultury, łączących i jednoczących je we wspólnej przestrzeni. Ta rozbieżność na danym obszarze świadczy o jego niepowtarzalności, ale może także doprowadzić do ograniczenia tożsamości danego miejsca.

Wpływ przestrzeni publicznej na budowanie tożsamości miasta – wyniki badań

Przestrzeń publiczna jest tym obszarem w mieście, w którym spotykają się różne pokolenia mieszkańców i osób przyjezdnych. W niniejszym artykule wpływ przestrzeni publicznej miasta na jego tożsamość określono na podstawie opinii młodych mieszkańców miasta. Realizacji tego celu posłużyły dane, które zebrano do badania przestrzeni miast województwa małopolskiego w 2019 r. przez autorkę, na potrzeby dysertacji doktorskiej¹. Z bogatego materiału badawczego, zebranego w sondażu

1 Tematyka pracy doktorskiej obejmuje przestrzeń społeczną wybranych miast województwa małopolskiego.

diagnostycznym, w artykule wykorzystano dane związane z przestrzenią publiczną i jej wpływem na tożsamość miasta. Do niniejszej publikacji wybrano trzy miasta województwa małopolskiego położone w niedalekiej odległości od Krakowa. Są to: Niepołomice, Skawina oraz Miechów.

W badaniu wzięło udział 341 uczniów klas maturalnych (roczniki 1999, 2000). Wybór tej grupy społecznej był zamierzony, ponieważ autorka uznała, iż młodzi ludzie są bardzo interesującą grupą z punktu widzenia percepcji miasta i jego przestrzeni, w tym przestrzeni publicznej. To właśnie młodzież jest pokoleniem nowatorskim i otwartym na zmiany, które zachodzą we współczesnych miastach. Młodzież, kończąc kolejny etap edukacji, musi podjąć decyzję o wyborze drogi zawodowej. Znając miasto i jego możliwości rozwojowe, mogą oni decydować o swojej przyszłości. Młodzi ludzie są świadomi tego, że ich rozwój, zdobycie odpowiedniego wykształcenia i pracy jest możliwe w miejscu, które daje takie warunki. Analizując przestrzenie publiczne wybranych miast w oparciu o opinie młodych ludzi, uzyskano odpowiedź na temat relacji z miastem i jego przestrzeniami.

Badania ankietowe przeprowadzono w trzech szkołach ponadpodstawowych na tym samym poziomie kształcenia (tab. 1): 3-letnie liceum ogólnokształcące oraz 4-letnie technikum.

Tab. 1. Miasta i szkoły, w których przeprowadzono badania ankietowe

Miasto	Nazwa (numer) szkoły	Liczebność szkoły	Liczba zebranych ankiet
Skawina	Zespół Szkół Techniczno-Ekonomicznych	672	161
Miechów	Zespół Szkół nr 1 – Technikum Ekonomiczne	414	128
Niepołomice	Zespół Szkół im. Ojca Św. Jana Pawła II – Liceum Ogólnokształcące	175	52

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych (341 ankiet)

Wpływ przestrzeni publicznej na tożsamość miasta jest wyrażony między innymi poprzez doznania i opinie ludzi, którzy w niem żyją. W omawianych miastach poproszono młodych ludzi o wskazanie „serca miasta”, tradycji regionalnych, osób będących dumą miasta oraz dwóch symboli, które według respondentów są najbardziej charakterystyczne dla miasta. Elementy te pozwoliły na wyodrębnienie z przestrzeni publicznej dominant, które tworzą jego tożsamość. Pytanie dotyczące symboli miasta miało charakter otwarty i pozwalało na poznanie tych obszarów, które są zdaniem badanych najważniejsze w mieście (tab. 2).

Tab. 2. Najczęściej wskazywane przez badanych miejsca charakterystyczne dla miasta

Badane miasto	Symbole miasta
Niepołomice	Rynek Zamek Królewski Kościół pw. Dziesięciu Tysięcy Męczenników Puszcza Niepołomska
Miechów	Rynek Sanktuarium Grobu Bożego
Skawina	Rynek Kościół św. Apostołów Ratusz Park Miejski Pałacyk „Sokół”

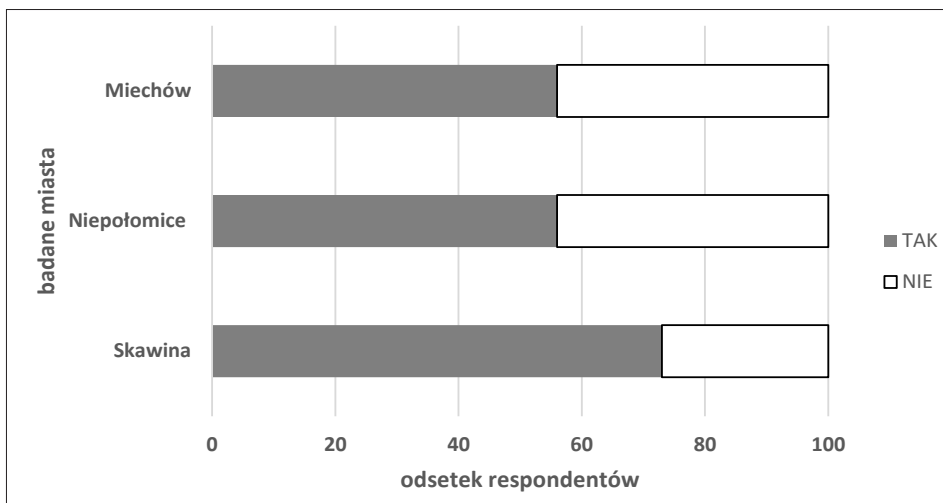
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych (341 ankiet)

Spośród najbardziej charakterystycznych miejsc dla miasta, ankietowani wskazywali przestrzenie publiczne, takie jak: rynki, miejsca pamięci, kościoły, miejsca rekreacji, parki i tereny zielone. Wyraźnie widać na podstawie badań duże znaczenie centralnych przestrzeni miasta, czyli rynków.

W Skawinie miejscem charakterystycznym jest miejski park. Tereny zielone stanowią miejsca do odpoczynku i aktywności społecznej. Parki miejskie to przestrzenie publiczne, które kojarzą się z odprężeniem. Mieszkańcy mogą aktywnie spędzać w nim czas wolny.

W Niepołomicach 30% respondentów wskazało Puszcę Niepołomicką jako miejsce, które jest symbolem miasta. To obszar leśny, obecnie objęty ochroną i należący do Obszarów NATURA 2000. Chroni siedliska przyrodnicze i gatunki roślin i zwierząt, które są cenne w skali całej Europy (Zinkow, 2009).

W każdym z badanych miastach respondenci odpowiedzieli, że występuje tzw. „serce miasta” (ryc. 1) i wskazali przykłady takich miejsc, które świadczą o rozpoznawalności miasta (tab. 4). Wymieniając charakterystyczne miejsca w mieście młodzi mieszkańcy najczęściej typowali miejsca najłatwiejsze do dostrzeżenia i zlokalizowania.

Ryc. 1. Występowanie „serca miasta” czyli ważnej części miasta według respondentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych (341 ankiet)

W badanych miastach respondenci (62% ankietowanych) wskazali występowanie ważnej części miasta, czyli „serca miasta”, często zakorzenionego w historii miasta. W Skawinie 70%, a w Miechowie i Niepołomicach ponad 50% badanych wskazało istnienie takiego miejsca. Są to z reguły miejsca symboliczne i mocno powiązane z miastem. We wszystkich omawianych miastach ważną jego częścią jest Rynek, czyli otwarta, symboliczna i związana z historią przestrzeń publiczna, często stanowiąca miejsce spotkań ludzi, szczególnie młodych.

W Niepołomicach oprócz Rynku „sercem miasta” jest Zamek Królewski. Przejęty przez gminę Niepołomice, poddany renowacji i przebudowie, stał się ważnym miejscem dla mieszkańców miasta (<https://dniedzictwa.pl/zamek-w-niepolomicach/>, dostęp 14.10.2019).

W Miechowie miejscem ważnym jest Bazylika Grobu Bożego, gotycka bazylika z XIV/XV wieku, która jest kopią Grobu Pańskiego w Jerozolimie (<http://www.odkryjmalopolske.pl/bazylika-grobu-bozego-w-miechowie.html>, dostęp 14.10.2019).

Park miejski stanowi istotny element przestrzeni publicznej Skawiny-Park położony jest w samym centrum miasta. Na jego terenie znajdują ścieżki rekreacyjno-sportowe, rowerowe oraz place zabaw dla dzieci (<http://skarby.bliskokrakowa.pl/39-sbk-park-miejski-im-jozefa-pilsudskiego>, dostęp 14.10.2019).

Tab. 3. Najczęściej wskazywane przez badanych „serce miasta” czyli ważna jego część

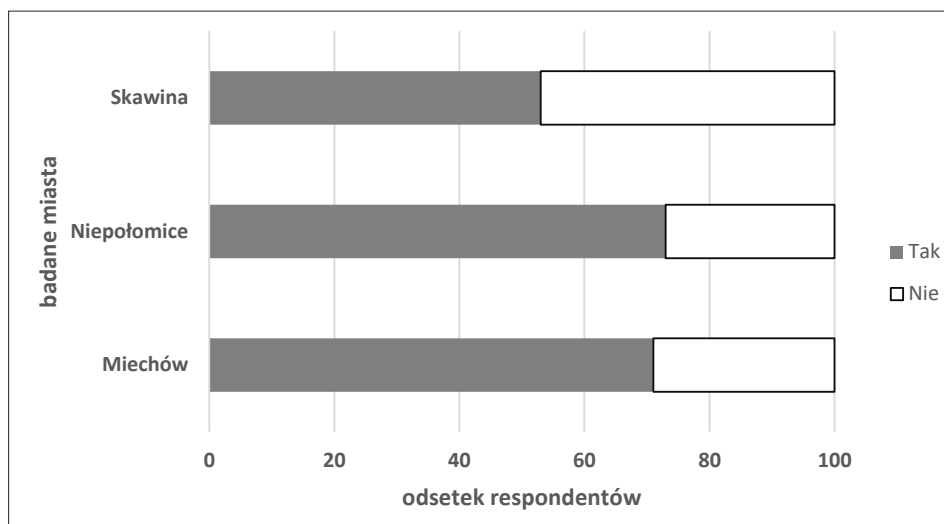
Badane miasto	„Serce miasta”, czyli ważna część miasta	Odsetek respondentów
Niepołomice	Rynek	31%
	Zamek Królewski	19%
Miechów	Bazylika Grobu Bożego	24%
	Rynek	23%
Skawina	Rynek z ratuszem	50%
	Park miejski	12%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych (341 ankiet)

W celu określenia sposobów budowania tożsamości miasta przez młodych mieszkańców, zadano im pytania dotyczące „Święta miasta”, tradycji regionalnych oraz osób, które są dumą miasta.

W odpowiedzi na pytanie dotyczące organizowania „Święta miasta” (ryc. 2) 59% ankietowanych udzieliła odpowiedzi twierdzącej.

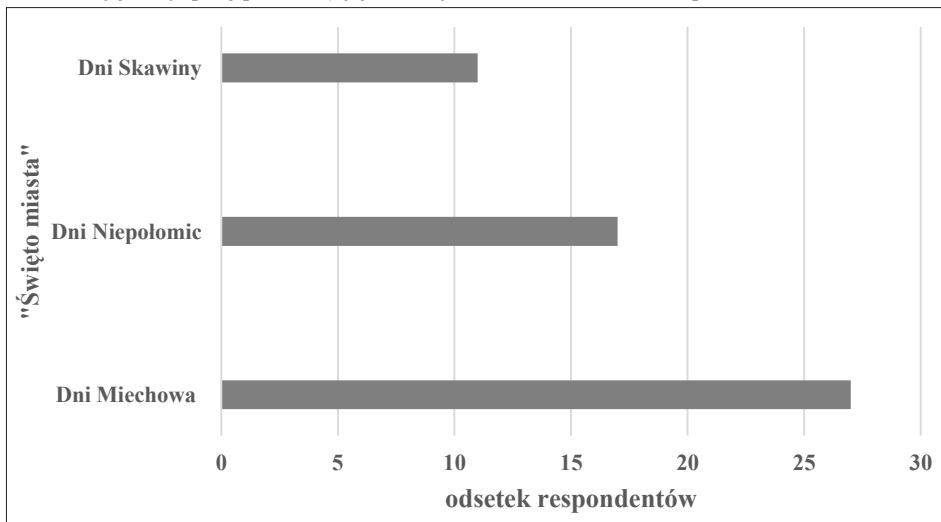
Dokonując analizy przestrzennej w Niepołomicach i Miechowie ponad 70% respondentów wskazało odpowiedź twierdzącą, a w Skawinie 53%.

Ryc. 2. „Święto miasta” według respondentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych (341 ankiet)

W Skawinie, Niepołomicach i Miechowie święta miasta nazywane są „Dniami miasta” (ryc. 3), przypominającymi często letnie festiwale w plenerze.

Ryc. 3. Przykłady „święta miasta” według respondentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych (341 ankiet)

Kolejne pytanie badające wpływ przestrzeni publicznych na budowanie tożsamości miasta dotyczyło tematu regionalnych tradycji. Zapytano respondentów z czego słynie ich miasto i poproszono o wskazanie kilku najważniejszych rzeczy związanych z miastem. Ankietowani mogli podać dowolną liczbę wybranych przez siebie tradycji. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że nie było w tym pytaniu żadnych ograniczeń i dlatego pojawiają się wśród odpowiedzi między innymi: imprezy, wyroby regionalne i ważne miejsca (tab. 4). Analiza ilościowa odpowiedzi pokazała, że w każdym mieście młodzi ludzie potrafili wskazać kilka tradycji regionalnych, co pozwoliło na wyłonienie tych tradycji regionalnych, które zostały wybrane przez największy odsetek respondentów.

Tab. 4. Miejsca i rzeczy związane z badanymi miastami

Badane miasto	Z czego słynie miasto?	Odsetek respondentów
Miechów	Dożynki	29
	Dni Miechowa	27
	Zespół Miechowiaci	10

Niepołomice	Zamek Niepołomicki	46
	Dni Niepołomic	17
Skawina	Klub piłkarski	17
	Smog	16
	Park miejski	11

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych (341 ankiet)

Wśród tradycji i „obiektów” regionalnych znalazły się między innymi: zespół Miechowiacy z Miechowa, Zamek Królewski w Niepołomicach oraz klub piłkarski w Skawinie. Zwraca uwagę fakt, że wśród wymienionych elementów znalazły się także święta miasta – jako ważny symbol miasta.

Kolejnym pytaniem, które dotyczyło przestrzeni i sposobów budowania tożsamości miasta przez młode osoby obejmowało informacje na temat osób, które są dumą miasta (tab. 5). Odpowiadając na to pytanie ankietowani mogli wskazać dowolną liczbę postaci. Analiza ilościowa pokazała, że spośród 341 ankietowanych, aż 64% stwierdziło, że nie zna osób, które mogą być dumą miasta. Pozostałe 36% badanych wskazało przeważnie jedną taką osobę.

Tab. 5. Osoby, które zdaniem respondentów są dumą miasta

Badane miasto	Osoba, która jest dumą miasta	Odsetek respondentów
Miechów	Piotr Kuler	16
Niepołomice	Władysław Wimmer	12
Skawina	Stanisław Chmielek	8

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych (341 ankiet)

Badania pokazały, że młode pokolenie nie zna postaci związanych ze swoim miastem albo w badanych miastach takich osób brakuje. W Miechowie młodzi mieszkańcy najczęściej wymieniali Piotra Kulra. Władysław Wimmer to postać związana z Niepołomicami i najczęściej wskazywana przez ankietowanych. Stanisław Chmielek to zasłużona postać dla Skawiny i najczęściej wskazywana przez młodych mieszkańców tego miasta.

W omawianych miastach cechy przestrzeni publicznych mające wpływ na ich jednolitość to przede wszystkim: „serce miasta”, symbole, tradycje regionalne, „święto miasta” oraz osoby, które są jego dumą. Na podstawie badań, młodzi mieszkańcy rozpoznają tożsamość swojego miasta, jednak nie wszystkie jej elementy są przez nich znane i wskazywane. Młodzież zna symbole badanych miast i potrafi wskazać

„serce miasta”. To szczegóły, które stanowią autentyczny obraz przestrzeni publicznej. Słabiej wypadają tradycje regionalne i osoby, które są dumą miasta. Przestrzenie publiczne miasta często nie mają bezpośredniego wpływu na jakość życia społeczności lokalnej, szczególnie tej młodej i dlatego postrzeganie niektórych jej elementów jest mniej istotna dla tej grupy społecznej.

Dla polskich miast, szczególnie tych mniejszych budowanie jednolitości i zgodności przestrzennej to jeden z największych potencjałów rozwojowych.

Podsumowanie

Tożsamość miasta jest kompozycją właściwych cech, które odróżniają go od innych i przejawiają się różnorodną działalnością podejmowaną w mieście. W taki sposób powstaje indywidualność i charakter miejsc (Łuczak, 2005).

Analiza i wyniki przeprowadzonych badań pozwoliły na wyodrębnienie elementów i miejsc, które odpowiadają za stopień przeobrażeń przestrzeni publicznych, ale także ich wpływu na zachowanie tożsamości miasta. Wyniki te są pośrednio dowodem na to, że kształtowanie przestrzeni publicznych może mieć wpływ na ich postrzeganie przez mieszkańców, szczególnie młodych.

Siła tych miejsc jest duża i zależna od ich bogactwa. Według J. Jacobs (2012) centra miasta powinny być zróżnicowane i niejednolite, aby dawać mieszkańcom komfort wyboru. Przestrzenie te są ważne i wartościowe nie tylko ze względu na historię, lecz także obraz miasta. Elementy takie jak ratusze, kościoły, zamki i rynki stanowią związek z przeszłością i mają wpływ na przyszły rozwój przestrzeni publicznych miasta. Rynek wskazywany był w każdym badanym mieście. Jest to najbardziej charakterystyczna przestrzeń miejska, której historyczna atrakcyjność nie została osłabiona. Nadal są to miejsca silnie związane z miastem i jego działalnością. Często w rynku zlokalizowane są instytucje miejskie oraz infrastruktura gospodarcza. Znaczenie tych miejsc jest tym istotniejsze, im więcej funkcji spełniają. W miastach małych i średniej wielkości dobrze stworzona centralna część miasta, czyli rynek lub plac, jest atrakcyjną i eksponowaną przestrzenią publiczną.

Miejscami w przestrzeni publicznej, które budują tożsamość miasta i świadczą o jego charakterze są tzw. „serca miasta”, czyli punkty identyfikowane przez mieszkańców i nierozzerwalnie związane z miastem. Roman Ruczyński (2010) twierdzi, że obiekty w mieście stanowią struktury, które tworzą jego tożsamość.

Centralne części miasta w przeszłości świadczyły o bogactwie mieszkańców, więc obecnie powinny być najcenniejszą jego wartością (Dymnicka, Szczepański, 2015).

Święta lokalne pełnią wiele funkcji związanych z potrzebami społecznymi, budowaniem tożsamości lokalnej, podtrzymywaniem tradycji i promocją miasta.

W każdym analizowanym mieście święta lokalne są zróżnicowane, a także w różny sposób powiązania z tradycją oraz kulturą, obyczajami i poglądami przekazywanymi z pokolenia na pokolenie. Przypominają one letnie festiwale muzyczne w plenerze. Składają się na nie między innymi występy na scenie rozpoznawalnych i lubianych artystów. Miejszem ich organizacji jest duża przestrzeń publiczna miasta, wykorzystana na scenę oraz różnorodne stoiska. Często takie święta trwają kilka

dni i towarzyszą im różnorodne imprezy: przegląd twórczości lokalnej społeczności, kino w plenerze, degustacja potraw regionalnych.

Rozwój miasta oraz jego przestrzeni publicznych posiada duży wpływ na tożsamość miasta i jego mieszkańców. Wskazane powyżej elementy przestrzeni publicznych pokazują, że miasto w którym się żyje, tworzy obraz miasta i tzw. miejską tożsamość. Jest to zespół cech, które opisują, charakteryzują i wyróżniają miasto spośród innych (Łuczak, 2005).

Omawiane miasta leżą na obrzeżach metropolii (Kraków). Miasto to stanowi naturalną konkurencję dla tych ośrodków miejskich. Młodzi mieszkańcy, mając do wyboru to, co mogą znaleźć w dużym mieście i ofertę swojego miejsca zamieszkania w zakresie na przykład dostępu do obiektów i wydarzeń kulturalnych, dalszego kształcenia, perspektywy zatrudnienia, zamieszkania czy realizacji zainteresowań – wybierają to, co dla nich jest łatwiej osiągalne i bardziej atrakcyjne. Mimo położenia Skawiny, Niepołomic i Miechowa w niedalekim sąsiedztwie Krakowa, każde z tych miast posiada przestrzenie publiczne, które są ważne dla mieszkańców i przez nich wykorzystywane. Bliskość dużego miasta ma zapewne wpływ na funkcjonowanie mieszkańców badanych miast, ale także oddziałuje na ich rozwój i potencjał.

Tworząc przyszłość miasta, nie można zapominać o przeszłości (historii i tradycji) i tych miejscach, które składają się na tożsamość miasta. Szczególnie miasta małe i średniej wielkości powinny dbać o zachowanie swojej odrębności.

Wizerunek i tożsamość to pozytywne wartości kształtujące funkcjonowanie współczesnego miasta. Wspomagane przez rozwój przestrzeni, szczególnie tych publicznych, miasta wpływają na dynamizację obszaru. Duża rola tożsamości miasta, zdaniem autorki publikacji, powinna być powiązana z wieloma miejskimi zasobami. Tak tworzony wizerunek jest prawdziwy i wiarygodny nie tylko dla mieszkańców, ale także osób przyjezdnych.

Literatura / References

- Bierwiazzonek, K. (2016). *Społeczne znaczenie miejskich przestrzeni publicznych*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Bierwiazzonek, K., Nawrocki, T. (2012). Teoretyczne spojrzenie na przestrzeń publiczną. W: K. Bierwiazzonek, B. Lewicka, T. Nawrocki, *Rynki, malle i cmentarze. Przestrzeń publiczna miast śląskich w ujęciu socjologicznym*. Kraków: Wydawnictwo Nomos, s. 34–37.
- Boryczka, E. (2008). Tożsamość Łodzi, czyli o prawdzie tego miasta. W: M.E. Sokołowicz, Z. Przygodzki (red.). *Nowoczesne miasto. Badania, instrumenty, analizy*. Łódź: Wyd. Biblioteka.
- Carmona, M., Magalhães, C., Hammond, L. (2008). *Public space. The management dimension*. London–New York: Routledge, Taylor and Francis Group.
- Carr, S., Francis, M., Rivlin, L., Stone, A. (2009). *Public space*. Cambridge: Cambridge University Pres.
- Coarelli, F. (1982). *Rzym. Morze Śródziemne*. Gdańsk: Wydawnictwo Morskie.
- Dymnicka, M. (2013). *Przestrzeń publiczna a przemiany miasta*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Dymnicka, M., Szczepański, M.S. (2015). Centrum miasta i jego funkcje społeczne. *Przegląd Urbanistyczny*, 9.

- Dymnicka, M. (2009). Przestrzeń dla obywateli. o uniwersalności helleńskiego modelu przestrzeni publicznej. W: G. Gorzelak, M.S. Szczepański, W. Ślęzak-Tazbir (red.), *Człowiek – miasto – region. Związki i interakcje. Księga jubileuszowa profesora Bohdana Jałowieckiego*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Glińska, E., Florek, M., Kowalewska, A. (2009). *Wizerunek miasta od koncepcji do wdrożenia*. Warszawa: Wolters Kluwer Business.
- Jacobs, J. (2012). Śródmieście jest dla ludzi. W: *Chwała miasta*. Synchronizacja 2012. Warszawa: Fundacja Bęc Zmiana.
- Jałowiecki, B. (2007b). Fragmentaryzacja i prywatyzacja przestrzeni. W: B. Jałowiecki, W. Łukowski (red.), *Gettoizacja polskiej przestrzeni miejskiej*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar. Wydawnictwo SWPS Academica.
- Kaczmarek, J. (2005). *Podejście geobiograficzne w geografii społecznej. Zarys teorii i podstawy metodyczne*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Karwińska, A. (2008). *Gospodarka przestrzenna. Uwarunkowania społeczno-kulturowe*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Kochanowska, D. (2009). Przestrzeń publiczna: dwa pytania. W: A. Gołędzinowska (red.), *Współczesne kształtowanie przestrzeni publicznej województwa pomorskiego*. Gdańsk.
- Kotler, P., Asplun, C., Rein, I., Haider, D. (1999). *Marketing Places Europe. How to attract investments, industries, residents and vistors to cities, communities, regions and nations in Europe*. London: Pearson Education.
- Lenartowicz, K. (1997). *Słownik psychologii architektury dla studiujących architekturę*. Kraków: Skrypt Politechniki Krakowskiej.
- Lewenstein, B. (2006). Nowe paradygmaty rozwoju układów lokalnych – w stronę obywatelskich wizji społeczności lokalnych. W: J. Kurczewska (red.), *Oblicza lokalności: różnorodność miejsc i czasu*. Warszawa: IFiS PAN.
- Lorens, P., Martyniuk-Pęczek, J. (red.). (2010). *Problemy kształtowania przestrzeni miejskich*. Gdańsk: Wydawnictwo Urbanista.
- Lynch, K. (2011). *Obraz Miasta*. Kraków: Wydawnictwo Archivolta.
- Łuczak, A. (2005). Istota tożsamości miasta. *Samorząd Terytorialny, 1*.
- Łukowski, W. (2002). *Społeczne tworzenie ojczyzn*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Madurowicz, M. (2007). *Miejska przestrzeń tożsamości Warszawy*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.
- Mazurek, M. (2008). Tożsamość przestrzenna jako wyznacznik zakorzenienia wśród mieszkańców współczesnych Kaszub. W: M. Kempny, G. Woroniecka, P. Załęcki (red.), *Tożsamość i przynależność. O współczesnych przemianach identyfikacji kulturowych w Polsce i w Europie*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Parysek, J.J. (2001). *Podstawy gospodarki lokalnej*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Pollice, F. (2003). *The role of territorial identity in local development processes, Proceedings of the Conference – The Cultural Turn in Geography, Landscape Construction and Cultural Identity*. Pozyskano z: https://www.researchgate.net/publication/242122046_THE_ROLE_OF_TERRITORIAL_IDENTITY_IN_LOCAL_DEVELOPMENT_PROCESSES.
- Pozyskano z <http://skarby.bliskokrakowa.pl/39-sbk-park-miejski-im-jozefa-pilsudskiego>, dostęp 14.10.2019 r.
- Pozyskano z <http://www.odkryjmalopolske.pl/bazylika-grobu-bozego-w-miechowie.html>, dostęp 14.10.2019 r.
- Pozyskano z <https://dniedzictwa.pl/zamek-w-niepolomicach>, dostęp 14.10.2019r.

- Raszkowski, A. (2013). Marketing miejsc w kontekście wzmocnienia i kształtowania tożsamości terytorialnej. W: *Marketing przyszłości. Trendy. Strategie. Instrumenty*. Zeszyty Naukowe nr 775. Szczecin: *Problemy zarządzania, finansów i marketingu*, 30.
- Ruczyński, R. (2010). Tradycyjna urbanistyka a współczesne realizacje przestrzeni publicznych. W: P. Lorens, J. Martyniuk-Pęczek (red.), *Problemy kształtowania przestrzeni publicznych*. Gdańsk: Wydawnictwo Urbanista.
- Szromnik, A. (2012). *Marketing terytorialny. Miasto i region na rynku*. Gdańsk: Wolters Kluwer.
- Wrana, J. (2011). *Tożsamość miejsca: kryterium w projektowaniu architektonicznym*. Lublin: Politechnika Lubelska.
- Zinkow, L. (2009). *Wokół Niepołomic i Puszczy Niepołomickiej. Przewodnik monograficzny*. (wyd. II). Niepołomice: Wyd. Urząd Miasta i Gminy w Niepołomicach.

Notka biograficzna o autorze: Monika Borgiasz-Stepaniuk, mgr, doktorantka, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Instytutu Geografii. Swoje zainteresowania skierowała w stronę prowadzenia badań naukowych dotyczących przestrzeni w geografii, szczególnie tych wykorzystywanych przez człowieka. Tam gdzie funkcjonują ludzie, powstają przestrzeni związane z ich działalnością. Kształtowanie i wpływanie na wygląd określonego miejsca jest wpisane w aktywność człowieka.

Biographical note of author: Monika Borgiasz-Stepaniuk, M.Sc., Ph.D. candidate, Pedagogical University of Cracow, Institute of Geography. She turned her interest towards conducting scientific research on space in geography, especially those used by man. Where people function, spaces are created related to their activities. Shaping and influencing the appearance of a specific place is inscribed in human activity.

e-mail: m.borgiasz@gmail.com